

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Веска Митева Шошева

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование 1 Педагогически науки

професионално направление 1.2 Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Ваня Цокова Минева*

Тема: *Адаптиране на учебното съдържание по философия за ученици със специални образователни потребности чрез интерактивни методи и техники*

Научен ръководител: *проф. д-н Пламен Радев Иванов, проф. д-н Дора Стоилова Левтерова – Педагогически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски”*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски” № Р-33-601/5.02.2020 е определено научно жури за публична защита на докторант Ваня Цокова Минева. Спазени са всички законови изисквания, свързани с процедурата.

Докторант Ваня Цокова Минева завършва през 1989 г. ОКС „магистър” по педагогика. През 2004 г завършва в СУ „Св. Климент Охридски” ОКС „магистър” по философия. Има придобита специалност през 1997 г. по „Организация и управление на образованието и дидактически и възпитателни технологии”. Притежава Първа професионално - квалификационна степен. Владее руски и английски езици.

Работи като учител по философия, а от 2010 г. е директор на СУ „Иван Рилски”, София. От 2011 г. до момента е директор на СУ „Адам Мицкевич”, София.

Председател е на Съюза на работодателите към Съюза на българските учители.

2. Актуалност на тематиката

Разработеният от докторанта проблем е значим и актуален в контекста на реализацията на приобщаващото образование в българската образователна система. Обучението, възпитанието и адаптацията на децата и учениците със СОП в системата на общообразователното училище е сериозно предизвикателство към учителските колегии на различните нива. Изискванията да се обучават децата / учениците със СОП по учебното съдържание на масовото училище поражда необходимостта от вземане на поредица конкретни решения, които учителят преподаващ даден учебен предмет трябва да реализира.

Тези решения имат своите конкретни параметри, очертани от особеностите на предмета, който се преподава, от понятийната система, свързана с конкретното учебно съдържание, от спецификата на съответното нарушение придружаващо развитието на детето със СОП. Кон-

кретното нарушение от своя страна персистира в отклоненията на когнитивната сфера и така детерминира определен подход към адаптиране на едно или друго учено съдържание. Всичко посочено дотук е в защита на актуалността на избора от докторанта научно - изследователски проблем.

Дисертационният труд е структуриран в четири глави, изводи и заключения, в обем от 215 страници. Релевантната литература включва 200 заглавия, от които 88 на кирилица, 122 на латиница и 7 интернет ресурса. Към дисертационния труд има и три приложения.

3. Познаване на проблема

Професионалният път на Ваня Минева е тясно свързан с преподаването на учебния предмет философия в общообразователното училище. Това е позволило на докторанта в дълбочина да навлезе в практическата реализация на обучението и възпитанието на ученици със СОП, като се има предвид тяхното интегриране в общообразователното училище. Във фокуса на нейното внимание е обучението конкретно на ученици в норма и с отклонение в развитието по философия. Това и позволява в поредица от учебни години да открие трудностите, които съпътстват учениците с нарушения за придобиване на знания по това учебно съдържание. Професионалният и опит и дава сигурността да определи възможностите, които учебното съдържание предоставя с оглед адаптирането му за децата със специфични затруднения в процеса на обучение. В представеният литературен обзор много добре проличава информираността на докторанта по проблема, който изследва, нещо повече – личната позиция на автора на дисертационния труд подчертано се откроява. Позоваването на поредица от автори, които работят по изследваната проблематика – интерактивните методи и тяхната приложимост за адаптиране на учебното съдържание, показва и чувствителността на докторанта към цялото изследване.

4. Методика на изследването

Дизайнът на изследването е представен в разгърнат план и отразява прецизно, обективно и точно отделните етапи на изследователската процедура, изследователските въпроси, които си е поставил докторантът, свързани със същността на адаптирането на учебното съдържание, подходящите интерактивни методи за адаптиране на учебното съдържание по философия в осми клас, рефлексията на учителите при адаптиране на учебното съдържание с интерактивни методи и др. Много приятно впечатление правят формулираните изследователски въпроси, тъй като подобно решение не се среща често в дисертационни изследвания.

Използваните изследователски методи разтварят широко ветрилото на изследването, като всеки един от тях е точно позициониран, носи своя характерологична специфика и приложимост при изследване на конкретно заложен параметър. Като пример тук може да се посочи метода „Мисловни карти” (ментални карти), чрез които докторантът търси възможности за представяне на собственото разбиране на респондентите, интелектуалната рефлексия в обучението и др. Използвани са също така анкети с респондентите, които предоставят въз-

можност подробно да се отразят различни специфични нагласи и твърдения, свързани с използването на интерактивните методи и техники при адаптирането на учебното съдържание.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В дисертационното изследване се открояват три изследователски полета, чиято логическа обвързаност сполучливо е представена от докторанта.

Първото изследователско поле е очертано от извеждане на параметрите на адаптацията като процес, като комплексен феномен от процесуално, резултативно и сложно междуличностно взаимодействие с професионалното и социално обкръжение. Представени са модели на различни изследователи: Пиаже, Tomlinson, Д.Левтерова, Налчаджан, П.Радев и др.

Акцентът в това поле е поставен върху основното съдържание на адаптацията, където вътрешните процеси в системата осигуряват нейните външни функции по отношение на средата, в която протичат адаптационните процеси. В този контекст е разгърнат и проблемът за стреса с неговите три стадия – тревожна реакция, стадий стабилност, етап на изтощение (Х. Селие).

Всичко това, а и разгледаните последващи концепции за девиантната и патологична адаптация определено имат една цел - да разкрият сложните процеси, които протичат в личността на детето / ученика със СОП в условията на приобщаващото образование, породени от организацията на средата и процеса на обучение. Докторантът разглежда много подробно и характеристиките на приобщаващото образование през призмата на децата със СОП, възползващи се от тази организационно – функционална форма на обучение.

В това изследователско поле прави впечатление доброто познаване от страна на докторанта на необходимите условия, в които трябва да протича обучението на ученици със СОП, както и промените, които трябва да бъдат въведени за по-добрия комфорт на тази група деца. Вниманието на докторанта е съсредоточено върху учебното съдържание по философия като неговото адаптиране е една от възможностите, която ще осигури по-успешното и по-безпроблемно обучение на учениците със СОП. Известно е, че адаптирането на учебното съдържание по различните учебни предмети се разглежда от една страна като ресурс при подпомагането и подкрепянето на децата със СОП за оптималното развитие на техните когнитивни процеси, а от друга страна като компонент на интерактивното обучение и организацията на средата като цяло. Това докторантът е успял много добре да защити в цялата изследователска процедура.

Всичко посочено дотук е успешен мост към *второто* изследователско поле, в което Ваня Минева се съсредоточава върху процеса на обучение като бинарен процес и търси възможностите на ученето като субективна проява във взаимодействието преподаване / учене. В този план на разсъждения, докторантът извежда необходимостта от преосмисляне на структурирането и адаптирането на учебното съдържание по философия съобразно спецификата, особеностите в познавателната дейност и още по-конкретно самоорганизацията на учениците

със СОП. В това изследователско поле успешно са защитени възможности и решения, свързани с конкретен избор за адаптиране на учебното съдържание по философия.

Третото изследователско поле напълно закономерно е посветено на учениците със СОП в условията на приобщаващото образование, техните трудности, свързани с процесите учене, разбиране и трансфер на знания. Тук са представени групите ученици със СОП, особеностите им в различните възрастови периоди, динамичните процеси, които протичат във връзка с нарушената органична симптоматика, социалните им потребности и обучението като своеобразен феномен, подпомагащ процеса за постигане на оптималното им самостоятелно функциониране в социума. За изясняване на своеобразието в потичането на всеки един от по-горе посочените процеси за защитата на тезата за необходимост от адаптация на учебното съдържание, Ваня Минева реализира успешно анализ на приобщаващото образование като процес. Както подчертава и докторантът, този процес заема особено място както в образователните концепти, така и за социалното вграждане на учениците със СОП.

Разработването на тези три изследователски полета е реализирано с дълбочина на изследване на проблемите в тях, с личното отношение на докторанта и визията му за необходимостта от промяна. Различните моменти в изследователските полета са подложени на сериозен анализ от докторанта във втора и четвърта глави. Във всяка една от тях са изведени акценти, чиято взаимна обвързаност е разкрита последователно и с необходимите за защита аргументи. Съвсем логично в дисертационния труд особено внимание е отделено на интерактивните методи на обучение и използването им за адаптиране на учебното съдържание по философия. Осъщественият в четвърта глава анализ от докторанта, който е подложен и на статистически анализ е логичен завършек на проведеното изследване и отразява неговата динамика. При използването на различните интерактивни методи, отговорите в анкетите с които е проучено мнението на учители и ученици се разкрива възможността на използваните интерактивни методи за обучение, чрез които се постига ефекта на по-голяма достъпност, по-приятно и с по-малко затруднения учене при децата / учениците със СОП. Необходимо е да се отбележи, че интересът на докторанта за приложимостта на интерактивните методи за обучение с цел адаптиране на учебното съдържание по философия открива нова ниша за приложимостта им в контекста на учебното съдържание по различни учебни предмети. Представените таблици и диаграми и анализите към тях предоставят много добра възможност да се изведат позитивите и негативните моменти, свързани с използването на интерактивните методи.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представените три публикации, от които 2 самостоятелни и 1 в съавторство отразяват етапите на дисертационния труд. Проучването е самостоятелно дело на докторанта и е резултат от личният и професионален опит. За първи път в аналитичен порядък са представени възможностите за приложение на интерактивните методи при адаптиране на учебното съ-

държание по даден учебен предмет, и това е сериозна реплика към педагогическите колегии, която може и трябва да стане обект на тяхното внимание .

Посочените от доктората приноси, научно – теоретични и научно – приложни, са реално отражение от постигнатото от докторанта. Всеки един от тях извежда най-същественото от всяко изследователско поле на дисертационния труд.

7. Автореферат

Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационното изследване.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертационното изследване преработено след преценка на докторанта да бъде представено за ползване в педагогическите колегии.

Към докторанта имам следния въпрос – предвид многообразието от нарушения в групата деца със СОП какви са според докторанта възможностите на модела да се адаптира към конкретно нарушение чрез прегрупиране на интерактивните методи и техники?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационния труд на Ваня Цокова Минева отразява проблем, актуален и значим за педагогическата практика. Разработен е съобразно всички изисквания за дисертационно изследване и с лично отношение на докторанта. Предвид на това и всичко, посочено по-горе в становището, предлагам на уважаемите членове на научното жури да подкрепят с положителен вот присъждането на ОНС „доктор” на Ваня Цокова Минева, в област на висше образование 1 Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, докторска програма *Специална педагогика*

7.02 2020. г.

Изготвил становището: .....

Проф. д-р Веска Шошева